

Pan Gressler mi neodpověděl a já jsem ležel a usínal, až jsem usnul docela. Ještě před úsvitem mě probudilo hlukem služebnictva, které přišlo poklidit dům. Uviděli mě a zmateně se na mne dívali, smetáky v rukou. Nakonec se dali do smíchu a prali se, kdo je ten člověk, co tu leží na zemi? Ukázal se číšník a povídal, to je ten, co chtěl celý bochník.

Sebral jsem síly a zvedl se z podlahy. Šaty jsem měl špinavé, hlavu řežkou, stejně tak nohy, rty popraskané, hrdlo vyschlé a zuby mi hladem trnuly. Vyšel jsem z hotelu na ulici a odtamtud jsem zamířil do další ulice, až jsem se dostal domů. Po celou tu dobu jsem neustále myslel na dopisy, které mi odevzdal doktor Neeman, abych je odnesl na poštu. Byla však neděle a v ten den je pošta zavřená, přijdete-li se záležitostí, které úředník nepřikládá význam. Když jsem ze sebe smyl špínu, šel jsem si koupit jídlo. V té době jsem byl docela sám. Žena s dětmi se zdržovaly v cizině a starost o stravu byla jen na mně.

Pr o m ě n a

1

Měla na sobě hnědé šaty a její planoucí hnědé oči byly vlhké. Když odcházela ze soudní budovy, v ruce doklad o rozvodu, čekali na ni světovlasy Swirsch a doktor Tanzer, dva svobodní mládenci, kteří se jí drželi nablízku už od prvního roku jejího manželství. Na očích jim bylo vidět, jakou mají radost. O takovém štěstí, že se Toni Hartmannová jednou rozjede s manželem, se jim ani nesnilo. Radostně jí pospíšili v ústrey a uchopili ji za ruce, načež Swirsch jí vzal z ruky slunečník, zavěsil jej na řemínek, v mžiku jí sevřel obě ruce a nesmírně laskavě jimi potřásal. Po něm je vzal do svých velkých studených rukou Tanzer a zadíval se na ni oním chladným lstivým pohledem požítkáře, jenž si svým potěšením není jist. Toni své unavené ruce vyprostila a osušila si oči.

Swirsch se do ní zavěsil a nabídl se, že ji doprovodí. Tanzer zaujal místo po její pravici a v duchu si říkal, ten albín mě předběhl, ale to nic. Dnes on, zítra já. A jaksi racionálně si uvědomil onu dvojnásobnou rozkoš, že se zítra bude

procházet s Toni, která večera patřila Hartmannovi a dnes Swirschovi.

Byli právě na odchodu, když tu ze soudní budovy vyšel Hartmann. Oblíčeť měl ztrhaný a na čele vrásky. Okamžik stál a jen tak hleděl, jako kdyby vykročil do tmy a pátral kudy se dát. Uviděl Toni se Swirschem a Tanzerem. Vrhl na ni unavený, vážný pohled a řekl, tak s nimi jdeš? Toni si vyhnula závoj na čelo a zeptala se, ty nechceš? Její hlas ho rozechvěl. Zaklešl do sebe ruce a pronesl, nechod s nimi. Toni zmuchlala kapesník, který držela v ruce, pozvedla k němu teskné oči, stála tam, jako by ji všechny síly opusitly, a hleděla na něho. Celým svým postojem jako by říkala, jen se na mne podívej, jestli mohu jít sama.

Přistoupil k ní. Swirsch ucouvl a jeho ruka pustila její. Tanzer, jenž byl vyšší než Hartmann, se v celé své výši mužně vypjal, ale vzápětí nechal ramena poklesnout. Vzdýč ji nechal mně, řekl si v duchu. Pozvedl klobouk, následoval přítele Swirsche a přitom si pobrukoval jednoduchý nápěv, který právě složil.

V chůzi se otočili, aby se podívali na toho, jenž býval Toniným manželem. Swirsch zamručel, něco takového jsem jaktěživ neviděl. Tanzer si na okamžik přestral pobrukovat, očistil si tlustá skla brýlí a řekl, při papežově sandálu, nad něčím takovým by potřásl bradou i sám Mohamed. Swirsch pokrčil rameny a ušklíbl se. Sdílel spíš Hartmannův hněv nežli Tanzerovo fanfaronství.

Když Hartmann s Toni osaměl, natáhl ruku, aby pevně uchopil její. Avšak nežli tak učinil, ucukl, aby neucítila, jak se všecek chvěje. Okamžik stáli oba mlčky. Celá záležitost s rozvodem pojednou nabyla nesmírné konkrétní podoby, jako kdyby pořád ještě stáli před soudcem a mečivý hlas toho starce jim zazníval v uších. Toni mačkala kapesník, který svírala v ruce, oči zavřené, aby z nich nevytryskly slzy. Hartmann pozvedl klobouk, aby ho tolik netřásl. Jak to, že tady stojíme, ptal se sám sebe. Opět mu v uších zazněl mečivý

hlas, ne však soudcův, ale písaře, jenž předčítal rozvodovou listinu, a připadalo mu, že je v ní chyba. Proč byl ten ubožák tak vylekaný? Protože já a Toni... Celá ta záležitost je prostě divná. A protože nevěděl, co je na ní vlastně divného, padal zmatku. Uvědomil si, že musí něco udělat. Zmuchlal klobouk, široce jím zamával, uhladil na něm záhyby a znovu jej zmačkl, nasadil si jej zpátky na hlavu a rukama si přešel od spánků až k bradě. Ucítil, že mu na ní vyrážejí vousy, protože pro samý rozvod se zapomněl oholit. Teď mě Toni, vidí ošklivého, pomyslel si. *Ausgerechnet heute*, zanaříkal tiše, zrovna dnes. Utěšil se, že se už připozdívá, a vousy dosud nejsou patrné. Přesto byl sám se sebou nespokojen, že se vlastní nebalost snaží odbýt výmluvami. Pojďme, řekl Toni. Pojďme, opakoval, protože si nebyl jist, zdali to opravdu řekl, a pokud ano, zda ho slyšela.

Slunce na obloze zatím urazilo hodný kus cesty. Na ulici bylo mrtvo a zpomezi dlažebních kamenů se linula, jakási tíživá resknota. Ze zdi domů vyhlížela okna, cizí sobě navzájem i těm domům. Hartmann se zahleděl na otevřené okno naproti a snažil se rozpomnout, co chtěl říci. Uviděl ženu, která odtramud vyhlížela. Tohle jsem nechtěl, pomyslel si a začal mluvit, ne o tom, co cítil, ale o něčem jiném. Po každých dvou či třech slovech zatřepal rukou, jakoby v zoufalství nad tím, co se mu dralo na jazyk a on to před Toni vypouštěl z úst. Toni se mu dívala na rty a říkala si, co tím chce vlastně říct, sledovala jeho ruku a snažila se dobrat smyslu slov. Vyjadřoval se tak, že mu nemohla rozumět; když by mluvil souvisle a klidně, pochopila by všechno. Rty se jí chvěly. Nová vráska na tom horním, takhle napravo, se Hartmannovi třásla před očima. Přejela po ní jazykem a pomyslíla si, Bože na nebesích, jak je smutný. Snad si vzpomněl na dcerky.

Hartmann na dcerky vzpomínal; měl je před očima po celý den, před Toni se o nich však nezmínil, otevřeně ani v narážce, zato na ně neustále myslel, hned na obě najednou,

hned zas na každou zvlášť. Prvorozené Beatě bylo devět let a už věděla, že tatínek a maminka se na sebe hněvají. Zato mladší, sedmiletá Renata si ještě ničeho nevšimla. Jakmile jejich dům opustil soulad, přijela Tonina teta a odvezla je k sobě na venkov; nevědí, že tatínek a maminka... Hartmann nestáčil domyslet, a vybavily se mu Beatiny oči v okamžiku, kdy poprvé přistihla tatínka a maminku při hádce. Byla na ní patrná zvědavost malé holčičky, spojená s mírným údivem nad dospělými, kteří se vadí. Hartmann sklopil hlavu před dcerinými očima, potemnělýmá smutkem, a jí se na trech objevil stín nevysloveného hoře; posleze i ona oči sklopila a vyšla z místnosti.

Hartmann si znovu uvědomil, že musí něco udělat. Protože nevěděl, co si počít, sundal si klobouk a osušil čelo, otřel pruh kůže uvnitř klobouku a ten si znovu nasadil. Toni byla smutná, jako kdyby to ona mohla za všechna jeho trápení. Uchopila slunečník, který jí Swirsch zavěsil na řemínek. Jak slunečníkem pohupovala, promluvil Hartmann znovu. Ani slovem se nedotkl dnešní události, ale v jeho hlase bylo cítit všechno, co se ten den přihodilo. Toni cosi odpovídala. Kdyby vlastním slovům věnovala pozornost, poznala by, že ani ona nemluví k věci. Hartmann však její slova přijímal, jako kdyby tak mluvila.

Objevilo se jakési děvčátko a natáhlo k Hartmannovi ruku s kytičkou aster. Pochopil, oč jí jde, a hodil jí stříbrnou minci. Děvčátko si ji vložilo do úst a neodcházelo. Hartmann tázavě pohlédl na Toni, co ještě dívěnka chce. Toni natáhla ruku, vzala si květiny, přivoněla k nim a řekla, děkuju pěkně, holčičko. Děvčátko zkrátilo nohy, zhouplo se ze strany na stranu a mělo se k odchodu. Tony za ní vrhla láskyplný pohled, na trech teskný úsměv. Table malá, usmál se Hartmann, je poctivá obchodnice – když dostala peníze, musí za ně dát zboží. Nu, téhle věci jsem se zhostil dobře.

Říká, že téhle věci se zhostil dobře, pomyslela si Toni, takže něco jiného dobře neprovedl. Pohlédla na něho, třebaže

věděla, že Hartmann nemá ve zvyku mluvit s ní o vlastních záležitostech. Tentokrát si však otevřel srdce a začal o nich vykládat sám od sebe. Pustil se do těch obchodů nikoli z vlastní vůle a nemůže jich zanechat, jenže jsou s nimi spojeny hádky, spory a otevřené střety se společníky i s obchodními zástupci, kteří za jeho peníze nakoupili zboží, a když zaznamenali finanční ztráty, odpovědnost za nákup svalili na něho.

Začal zprostředka, jako člověk, jehož tíží vlastní myšlenky a on říká, co mu leží na srdci. Kdo nebyl odborníkem na obchodní záležitosti, nemohl z toho nic pochopit, zvláště Toni, která se v obchodování vůbec nevyznala. Nevšiml si toho však a mluvil dál. Čím déle mluvil, tím více věci zapléral, až ho to všechno popudilo a začal hněvivě vyprávět o svých obchodních zástupcích, na které spoléhal jako na sebe sama, a oni svého pověření zneužili, takže jejich vinou přišel o peníze i čas, byl vehnán do sporů a hádek a utrpěla i jeho pověst. A pořád ještě neví, jak se z toho dostat. Viděl, že Toni poslouchá. Vzal to tedy od začátku a tentokrát kladl důraz na podrobnosti. O čem se prve zmiňoval jen letmo, to nyní jaksepatří vysvětlil, stejně jako to, co předtím objasnil jen neúplně. Toni začínalo svítat, a čeho se nedovítřila rozumem, pochopila srdcem. Vzhlédla k němu starostlivě a s úžasem, že všem těm nesenázím čelil, aniž mu kdo pomáhal či jej podporoval. Hartmann si jejího pohledu všiml a znovu jí to celé stručně vypověděl. Pojednou své záležitosti viděl jinak nežli dříve. Teď, když se nesnažil dokazovat vlastní poctivost, všechno se mu jaksi vyjasnilo a poznal, že celá záležitost není tak spleťtá, jak myslii.

Toni pozorně naslouchala každému jeho slovu. Z toho, co říkal, bylo zřejmé, že všechnen jeho hněv měl původ ve špatných obchodech. Jeho slova vztahovala na jinou záležitost, totiž na jejich rozvod, jako kdyby říkal, teď tedy víš, proč jsem se tolik zlobil, proč jsme dospěli až sem, k rozvodu. Toni se rozpomněla na rozvod a na všechny ty dny

předtím, přesto však poslouchala dál. Vzhledla k němu svýma hnědýma očima, v nichž se zračila důvěra a jistota, a řekla, ty už si, Michaele, určitě nějak poradíš. Znovu na něho pohlédla s důvěrou a pokorně, jako kdyby ne on, ale ona sama se ocitla v nesnážích a přišla ho požádat o pomoc. Podíval se na ni a viděl ji tak, jak se na ni nepodíval a jak ji neviděl už dlouho. Byla o hlavu menší než on. Ramena měla tak hubená, že jí až vystupovaly kosti. Měla na sobě jednoduché šaty s průstřihem na ramenou, jímž prosvítaly dva bílé puntíky. Jen seždí se přemohl, aby ji nepohládl.

Hartmann neměl ve zvyku se ženou příliš mluvit, zvláště o obchodních záležitostech ne. Ode dne, kdy se usadil, důrazně rozlišoval mezi vlastním domem a podnikem. Je však už v povaze obchodů, že těm, kdo se jimi zabývají, nedají pokoj. Někdy přicházel domů všecek usatraný. Zpočátku, když se ještě měli velmi rádi a Toni chtěla, aby jí o svých starostech vyprávěl, odbyval ji polihkem. Později zaváděl řeč na něco jiného. Jak čas plynul, huboval ji a prý, jako by nebylo mimo dům starostí dost, ty o nich mluviš ještě doma. Doma si chce člověk od nepřijemnosti odpočinout. Ale protože myšlenky přicházejí nezávisle na naší vůli, ty jeho mu nedávaly spát a domov mu proměnily ve filiálku podniku. Ovšem s tím, že zatímco v obchodě jeho myšlenky patřily obchodům, doma patřily on myšlenkám. Otec Hartmannovi neodkázal žádné peníze a ani žena mu nepřinesla věno; všechno, čeho dosáhl, bylo plodem jeho vlastní práce. Usilovně se věnoval obchodním záležitostem a všeho ostatního se stranil. Tak tomu bylo před sňatkem i po něm. Jako mládenec říkával, žena je žena, usadím se a poznám štěstí rodinného krbu. Jakmile se však oženil a usadil, poznal, že tyhle naděje byly iluzí. Dříve se jimi těšil, ale teď mu z nich nezbyvalo nic. Žena se mu sice snažila dělat pomýšlení a děvčátka, která přivedla na svět, rostla jako z vody; na jeho domově nebylo nic, co by se mu snad přičilo, až na to, že

nevěděl, co si tam počít. Zpočátku měl hodně přátel. Později o ně ztratil zájem, měl totiž pocit, jako kdyby k nim chodili jen kvůli Toni. Zpočátku nahlížel do knih, které Toni čítala, a snažil se všemu porozumět. Sorva přeečel tři čtyři svazky, čtení zanechal. K čemu potřeboval vzdělaný člověk znát ono flirtování a ženské šaty, úvahy a vzdechy, které zaplňovaly stránky knih? Což bych chtěl žít s takovými lidmi? Posuzoval Toni podle jejích knih a podle Toni zas celý dům. A protože znal jen svůj podnik a chodit do klubů neměl ve zvyku, ač nerad, jakmile zavřel obchod, vrátil se domů. A ponevadž nevěděl, co tam, propadal pocitu nechuti. Začal se uklidňovat kouřením. Napřed kouřil proto, aby se rozprýtil, pak proto, že to s tím rozprýlením prve přehnal. Zpočátku kouřil cigarety, poté doutníky. Zprvu jich bylo jen pár, potom nespočet, takže dům byl plný kouře, avšak Hartmann neviděl, jak si škodí, naopak, byl spokojen, že tise sedí a po ostatních nic nechce. Každý člověk má své potěšení. Tím mým je kouření, tím jejím zas něco jiného. A protože se nestaral o to, v čem nachází potěšení ona, a vlastní potěšení ho neuspokojovalo, začal ztrácet rozvahy a žárlil na každého, ba i na věci. Když ji viděl rozmilovat s nějakým mužem, povídat si s ženou, hrát s dítětem, říkával, cožpak nemá manželka, nemá děti, že se točí kolem jiných? Michael Hartmann byl obchodník, prodával na míru a váhu a věděl, že dáme-li někde příliš štědře, bude nám to jinde chybět. Časem však přivykl; ne že by snad její počínání schvaloval, ale už mu na ní tolik nezáleželo.

2

Slunce se povážlivě chýlílo k západu. Klasy na polích se mlčky kolébaly a slunečnice hleděly svým jediným okem v potměšle žluté tváři. Hartmann vztráhl ruku do prázdná a pohládl Tonin stín.

Všude kolem vládlo naprosté ticho. Toni uchopila slu-

nečník, jeho hrot zabodla do země a jala se na jejím povrchu črtat čáry. Její počínání, postrádající cíle i půvabu, se ho bolestně dotklo. Hartmann znovu vzrálh ruku do prázdna a učinil pohyb, jako kdyby někoho hladil. Slunce ukončilo svou pouť a nebe potemnělo. Kraj zesmutněl a stromy v polích se pohroužily do tmy. Bylo stále chladněji a voněly tykve. Nahoře na nebi se ukázala hvězdička malá jak hlavička špendlíku. Za ní mezi mraky proklouzla další hvězda a zazářila. Potom vyšly i ostatní hvězdy.

Domy a chatrče se zvedaly k nebesům v půvabném mlčení a z pastvín se linula vůně spálených ostružiníků smísená s pachem dobyčka. Michael i Toni šli mlčky. U cesty seděli v objetí chlapce a dívka a hlasitě rozmlouvali; pojednou jejich hlasy utichly, zavoněly jejich skryté vášně, zvedl se mírný váněk a ozval se jakýsi podivný zvuk. Kolem přeběhlo malé dítě, v ruce zapálený kousek dřeva. Tak jako to dítě utkal jednou v dětství i on, když matce došly zápalky a ona ho poslala pro oheň k sousedce. Vyrálh cigaretu, aby si zakouřil, ale ucítil vůni polí a chut kouřit ho přešla. Svíral cigaretu v ruce, dokud ji mezi prsty nerozdrtil, a pak ji zahodil. Přivoněl si k prstům a usklíbl se.

Toni otevřela kabelku, vynadala z ní flakón s voňavkou a nalila si jí trošku na ruce. Ucítil vůni a rázem mu to pozvedlo náladu. Tak tak, říkal si, jako kdyby něčemu přitakával nebo se na něco ptal.

Když s Toni nyní promluvil a pověděl jí o té věci, začal si vycítat, že s ní po celá ta léta o svých záležitostech nehovořil. Kdyby ji nebyl odbýval, když chtěla o jeho obchodech vědět, a dovolil jí poznat vlastní myšlenky, možná by si dnes nebyli cizí. Ponaučení, které z té myšlenky plynulo, se mu líbilo, protože znamenalo vycítku jemu samému a naopak uznání pro Toni.

Zaklesl do sebe opět ruce a řekl, toho Swirsche nemohu vystát.

Toni sklopile hlavu a mlčela.

Nesnáším ho, ozval se znovu.

A doktora Tanzera? otázala se Toni šeptem.

Doktora Tan-ze-ra? protáhl Hartmann hnevivě to jméno. Všichni Tanzeři se mi hnusí. Jim samým zřejmě o nic nejde a celý život jen pasou po tom, co je určeno jiným. Swirsch – však já vím, po čem ten dychtí! Když vidím ty jeho oči albína a pečlivě udržované nehty, hned vím, oč mu jde. Ale Tanzer, v tom se člověk jaktěživ nevyzná. Tváří se, jako by měl všechen rád, ale nesejde mu na nikom. Běhá za ženami, ale žádnou nemiluje pro ni samu, protože je taková či onaká, ale jen proto, že k někomu patří; protože v ní jiný našel zalíbení, Tanzerovi se líbí.

Toni k Michaelovi vzhledla. Byla už noc a on její oči neviděl, ale cítil, že mu děkují, jako kdyby se jí od něho dostalo poznání, k němuž nemohla dospět sama. Hartmann se na sebe mrzel, že se zmínil o Swirschovi a Tanzerovi, ale teď se mu ulevilo; radostně a s pocitem volnosti se začal rozhlížet kolem. Zahlédl ve tmě světlo, jehož záře tu slábla, tu opět sítila. Narálh ruku, prstem na ně ukázal a zeptal se Toni, vidíš to světlo? Toni se podívala tím směrem a přisvědčila, ano, opravdu, je tam nějaké světlo. To bude světlo hostince, řekl. A já myslěla, že je to světluška, přiznala Toni.

Lehce se zachvěla a to chvění jí způsobilo nevysvětlené potřešení. A přestože od Hartmanna slyšela, že nejde o světlušku, ale o svítilnu hostince, pojednou se pohroužila do myšlenek a vzpomínala na první světlušku, kterou kdy viděla. Tenkrát byla na návštěvě u tety na vsi. V sobotu seděla za soumraku v zahradě. Ve tmě zazářila jakási jiskra a usadila se na strýčově klobouku. Toni měla za to, že je to oheň, a polekala se, nevěděla, že je to světluška. Kolik let jí tenkrát bylo? Sedm. Právě tolik co Renatě. Teď byly u její tety Beata a Renata, a ona, Toni, se tu procházela s jejich otcem.

Hartmann řekl, tam si odpočineme a pojíme. Jistě máš hlad, v poledne jsi nejedla. Pravda, královské hody nás tam něckají, ale rozhodně se najíme a odpočineme si.

Toni přikývla a v duchu si říkala, kdy jsem si vzpomněla na tu světlušku – když Michael ukázal na to světlo, nebo když jsem mu řekla, že jsem je měla za světlušku? Připadalo jí, že na ni myslěla už předtím, protože vzpomínala na dcery, které teď pobývaly na vsi. Celá se zachvěla, jako kdyby se ta příhoda udála teď.

Cesta vedla dál a stáčela se tu doprava a tu zase doleva. Světlo hostince strídavě mizelo a opět se ukazovalo. Ze země stoupala svěží vlhká vůně. Toni se trochu chvěla, aniž cítila chlad. Mlčky hleděla do tmy, jež jemně hladila jí i Michaela. Znovu se ukázalo světlo hostince a zase zmizelo. Toni se celá schoullila a tělem jí projelo zamrazení.

Je ti zima? zeptal se Hartmann polekaně.

Zdá se mi, že někdo jde.

Někdo tu není, řekl Hartmann, nebo snad...

V životě jsem neviděla tak vysokého člověka, povídala Toni, prosím tě, podívej se. Objevil se člověk s žebříkem v ruce. Vystoupil na něj a rozsvítil lucernu. Toni zamžikala a nadechla se. Michael se jí zeptal, chtělas něco říct? Toni sklopila oči a odpověděla, ne, to nic.

Hartmann se usmál a prohlásil, to je tedy záhada, mně se zdálo, že chceš něco říct.

Toni zrudla a opáčila, že chce něco říct? A mlčky hleděla na svůj stín.

Tak jsi tedy nic říct nechtrěla, usmál se Hartmann znovu, a já myslel, že chceš.

Toni mlčela a kráčela po Michaelově boku.

Objevily se dva stíny, hlava jednoho vedle hlavy Toniny a hlava toho druhého vedle Hartmannovy. Posléze se ukázali dva mladí lidé, chlapec a dívka. Ovzduší se zcela zaplnilo jejich skrytými tužbami. Hartmann na ně pohlédl a oni jeho pohled opětovali. Toni sklopila hlavu a zadívala se na snubní prsten na své ruce.

3

Po chvíli došli k zahradě ze tří stran oběhnané plotem. Vrata byla otevřena a napravo od nich hořela svítilna; další, malé svítilny ve tvaru hrušek a jablek byly zavěšeny na stromech v zahradě. Hartmann pohlédl na výšší štít a řekl, nemýlil jsem se, je to hostinec. Tady dostaneme něco k jídlu. Vzal Toni za ruku a spolu s ní vstoupil.

Uprostřed nízkého schůdku před domem sedělo stratané děvče, učiněný kolohnát, a škrábalo zeleninu. Hlasitě pozdravilo a shrnulo si šaty přes kolena. Je ryšavá a samá píha, pomyslel si Hartmann. I když v té tmě nevidím, cítím to. Toni přikývla. Užasle na ni pohlédl. Cožpak vtrusila, nač myslím? Vzal jí z ruky slunečník, položil jej na židli, na něj zas svůj klobouk a zeptal se, sedneme si v zahradě, nebo snad chceš jíst uvnitř? Ne, najíme se v zahradě, odpověděla Toni.

Přišel číšník; utíel stůl, prostržel ubrus a podal jim jídelní lístek. Přinesl sklenici s vodou, dal do ní květiny a čekal, až si hosté vyberou. Hartmann viděl, že většina pokrmů na lístku je přeškrtnuta. Cožpak se už všechno snědlo? zabručel polohlasem. Číšník se mu podíval přes rameno a řekl, hned přinesu něco jiného. Moc pečlivě své zboží nenabízíte, poznal Hartmann. To, co jsme přeškrtnuli, se už snědlo, a tak jsme uvařili nová jídla, ale nestáčíli jsme je připsat na lístek, vysvětlil číšník. Když je to tak, řekl Hartmann, budeme mít to potěšení okusit něco čerstvého. Vaše potěšení je i naším, odtušil číšník. Chléb si budete přát černý, nebo bílý? Když jíme za městem, pak tedy černý, odvětila Toni. Číšník se zeptal Hartmanna, jaké si přejete víno? Víno, ožil Hartmann, jako by měl radost, že něco tak příjemného je ještě na světě. Prostrudoval vinný lístek a objednal.

Máme věru štěstí, řekl Michael Toni, myslíte jíme, že nám tu nenabídnou kdovíco, a dostali jsme toho hodně. Toni přejela jazykem vrásku na horním rtu, snad že měla hlad nebo že nepřipadla na vhodnou odpověď. Číšník se vrátil s objednaným jídlem. Michael a Toni se do něj pustili; Toni

bylo stydno, že jí příliš mnoho, ale stud jí nijak neubíral na chuti.

Brambory, špenát, vejce, maso, tuňin a vůbec všechno, co číšník přinesl, bylo velmi chutně připraveno. Toni s potěšením jedla. Hvězdy na obloze se odražely v masnotě na talíři a z větví stromu zazníval hlas ptáka. Toniny vrásky byly ty tam a tvář jí zkrásněla. Hartmann si položil na kolena ubrousek a naslouchal ptačímu zpěvu.

Přešlo kolem nich děvče, se kterým se setkali, když vcházel. V chůzi se po hostech dívala, jako kdyby to byli její známí. Hartmann na ni pohlédl a prohodil, říkal jsem si, že je ryšavá a pihovatá, ale jestli pihovatá doopravdy je, to jsem neviděl.

Toni pozvedla sklenici s astrami, podívala se na ně a přivoněla k nim. Co znala květiny, obhlblila si astry pro jejich prostou krásu. Zasadila je i na marčině hrobě; neměly zvláštní nároky na půdu, a tak k ní odtramtud vděčně vzhlížely.

Dívka znovu přešla kolem a v rukou držela košík se švestkami. Štáva skrytého ovoce vydávala přesladkou vůni. Hartmann uchopil svou sklenici a pomyslel si, od té doby, co jsem se s Toni oženil, jsem se k ní nikdy nechoval tak pěkně jako při rozvodu. Bezdětky sklenici pozvedl a v duchu pokračoval, člověk nesmí zůstávat se ženou, když se s ní vadí. Sňatek bez lásky není sňatek. A když se manželé hádají, pak je z toho rozvod jaksepatří. Postavil sklenici, přemístil nádobku na koření a sáhl po párátku. Ženatý muž, uvažoval dále, jenž svou ženu nemiluje, se musí rozvést. Když se s ní nerozvede, musí ji milovat. A ta láska se musí neustále upevňovat. Říkalas něco? Toni natáhla ruku, ukázala na strom a řekla, pták.

Hartmann pohlédl na strom.

Toni se zeptala, je to ten, co zpíval, nebo jiný?

Jistě, jistě, odtušil Hartmann nadměrnou živě, třebaže jeho jistota se neměla oč opřít.

Toni naklonila hlavu k levému rameni a v duchu si říkala,

tohle malé stvoření si sedí schované na stromě a jeho hlas člověka dojmá.

Hartmann ohnul prsty a zadíval se na Toni, jak tam tak sedí s hlavou skloněnou k rameni. Viděl, že má ramena zahalená, jen průstříhy v šarech jí na nich prosvítaly dva bílé puntíky, protože tam látka ustupovala a obnažovala rameno. Teď, řekl si Hartmann, je vidět její druhé rameno. Bezdětky zaklepal na stůl. Číšník to zaslechl a přispěchal. Hartmann proto vydal peněženku, zaplatil a přidál spropitné. Číšník poděkoval s přehnanou horlivostí, snad že byl opilý nebo že hostovo spropitné bylo tučné.

Jídlo bylo chutné a stálo Hartmanna méně, nežli odhadoval. Zůstal tedy spokojeně sedět a objednal čtvrt lahve koňaku pro sebe a sladký likér pro Toni. Vyňal z kapsy doutník, upravil její nožem a potom vydal pouzdro s cigarety a nabídl Toni. Seděli naproti sobě a oblačky kouře, které vydechovali, stoupaly vzhůru a proplétaly se. Nad jejich hlavami svítily malé lucerky a nad těmi zas hvězdy na obloze. Toni odháněla kouř cigarety prsty a spokojeně kouřila. Hartmann na ni pohlédl a řekl, poslyš, Toni. Vzhlédla k němu. Hartmann odložil doutník a prohlásil, měl jsem sen.

Sen? Toni zavřela oči, jako by sama snila.

Slyšíš? zeptal se Hartmann. Toni oči otevřela, podívala se na něho a zase je zavřela.

Nevím, kdy se mi to zdálo, pokračoval Hartmann, jestli dnes v noci nebo už dřív, ale pamatuji si to do všech podrobností, jako kdybých ještě snil. Posloucháš, Toni? Přikývla.

V tom smu jsem pobýval v Berlíně, začal Hartmann. Přišel mě navštívit Süssenstein, znáš přece Süssensteina. Zrovna se vrátil z Afriky. Pokaždé, když ke mně přijde, mám radost, protože s sebou přináší vůni dáleka, o kterých jsem v dětství snil. Ale tentokrát jsem radost neměl. Možná proto, že ke mně přišel ráno, kdy jsem rád sám, nebo že ne vzdychky máme

ve snu radost z těch, jejichž přítomnost nás potěší, když budíme. Přišel s ním ještě jeden člověk, mladík, který se mi zprotivil, sotva vstoupil. Choval se, jako kdyby Süssensteina doprovázel na všech jeho cestách. Z úcty k Süssensteinovi jsem ho však přijal vídne. Posloucháš? Poslouchám, odpovídá Toni šeptem, protože se bála, že svým hlasem přeruší jeho příběh. Hartmann vyprávěl dál.

Když Süssenstein uviděl můj byt, povídal, kdybych našel tak hezký byt, hned si ho pronajmu; zamýšlím se tu totiž zdržet a hotelu už mám dost. Slyšel jsem, na to já, že pěkný byt je k máni v Charlottenburgu, mohl by sis pronajmout ten. Povídal, tak tam pojďme. Řekl jsem, počkej, napřed tam zatelefonuji. Ale on prý, ne, půjdeme tam hned. Tak jsem s ním šel.

Toni přikývla a Hartmann pokračoval ve vyprávění.

Když jsme tam přišli, paní domu jsme nezastihli. Chtěl jsem mu vyčítat, že příliš spěchal, ale raději jsem si vyčítky ušetřil, protože jsem se zlobil a bál jsem se, že mi uklouzne něco nevhodného. Náš společník začal naléhat na služebnou, aby domáci zavolala. Služebná na něho vrhla podezřavý pohled, nebo se na něj prostě jen podívala, ale já, že jsem k němu pociťoval odpor, jsem si představoval, že ho z něčeho podezřívá. Dříve než stačila odejít, vstoupila paní domu. Byla tmavá, středních let, spíš zavalitá nežli prostě jen malá, oči měla tak trochu křhavé a jednu nohu kratší, ale jako mrzák nevypadala. Naopak, její chůze působila dojemem tance. Naitech se jí zračilo skryté potěšení, podobně skrývané slasti erotické. Milovnice rozkoše.

Hartmann věděl, že ho Toni pozorně sleduje, přesto se však znovu zeptal, posloucháš, Toni? A vrátil se ke svému příběhu.

Místnosti, které nám ukázala, byly hezké. Süssensteinovi se však nezamlouvaly; řekl mi, neradil bych ti pronajmout si tenhle byt. Nastává zima, a tady nejsou kamna. Užasle se na něho podívám – kdo si tu chce pronajmout byt, já, nebo

on? Já přece mám hezký byt a jsem s ním spokojen, nechci jej vyměnit za jiný. Ale Süssenstein si dál vedl svou a prý, ten dům přece nemá kamna, neradil bych ti, aby sis to pronajal. Paní domu namítna, vždyť tady kamna jsou. Ale Süssenstein jí skočil do řeči a povídá, jenže kde jsou ta kamna? V ložnici, a pracovna je, paní, celá ze skla. Hledáš byt, nebo dalekohled, aby ses jím díval na zmrzlé ptáky? Jeho slova na mne zapůsobila tak, že mě až zamrazilo. Podíval jsem se, a opravdu, oken bylo v pracovně víc nežli stěn. Přikývl jsem a povídám, je to tak. Ta křhavá na mne pohlédla svýma hezkýma očima a vztyčila se, jako by tančila. Nevšímal jsem si jí a přemýšlel jsem, jak uniknout tomu chladu. Už mi naskakovala husí kůže. Proctil jsem a vidím, že mi z postele sklouzla přikrývka.

Když Hartmann dovyprávěl svůj sen, připadalo mu, že to neměl dělat, cítil však jistou úlevu. Aby zahnal rozpaky, které v něm vzbudily vlastní protikladné pocity, usmál se a řekl, to jsem ti tedy povídal pěknou věc. Opravdu to nestálo za to. Toni si olízla rty a oči jí zvlhly. Mimoděk se na ni podíval a připadlo mu, že podobný pohled na něho vrhala ona domáci. Teď už jen scházelo... Nedokázal to vysvětlit, ale měl pocit, že kdyby Toni vstala, uvídí, že i ona kulhá. Protože však nešlo o tělesnou vadu, jak poznal u ženy ve svém snu, sledával, že i kdyby Toni kulhala, neviděl by v ní mrzáka. Vstal, nasadil si klobouk a řekl, půjdeme.

Toni vstala, vzala ze sklenice své květiny, zatrepala jimi, aby z nich okapala voda, zabalila je do papíru, přivoněla k nim a okamžitě zůstala stát – snad si Michael zase sedne. Bála se totiž, že cestou jejich pohoda pomine. Přišel číšník a přinesl Toni slunečník; uklonil se jim, úklonu za nimi vysekl i poté, když odcházel, a doprovodil je až k východu ze zahrady. Jakmile odešli, zhasil svítilny.

Zahrada se ponořila do tmy a s ní i celé okolí. V trávě poskočila žába. Toni polekaně zahodila květiny.

Kvákání žab přicházelo z říčního břehu. V drátech elektrického vedení to jiskřilo. Bylo zřejmé, že se tam něco porouchalo. Po pár krocích drávy i sloupy zmizely a v mžiku se objevily jiné jiskry. Byly to světlušky, posevající tmu svým světlem.

Hartmann se užasle zaskřivil. Co se to tu děje, ptal se sám sebe. A cítil klid, jako kdyby v té otáze byla obsažena zároveň i odpověď.

Zvolna došli k řece. Klidně plynula ve svém řečišti. Její voda tiše vřítla. Hvězdy na obloze rozsávaly po skrytých vlnách svůj obraz a po hladině plul měsíc. Z dálky zazněl hlas dravého ptáka a jeho skřípavá ozvěna prořízla ticho.

Toni zkrátila nohy a opřela se o slunečník. Přivřela oči a podřimovala. Vlny se zvedaly a opět unaveně klesaly. Žáby skřehotaly a rostliny v řece voněly vlažnou vodou.

Toni byla unavena, pohledem bezděčně tékala sem a tam. Vřby na břehu se kolébaly v mírném větru a voda v řece máltně vřítla. Toni přestávaly poslouchat oči a samy od sebe se začínaly zavírat. Michael však bděl.

Jakřživ nebyl tak bdělý jako nyní. Každý pohyb rozchvíval jeho nitro a on pozorně hleděl, aby mu neuniklo nic z toho, co se dělo kolem. Byl rád, že Toni je tu s ním. Co však bylo milé jemu, netěšilo i ji. Byla unavená a sotva se držela na nohou.

Michael se jí zeptal, jsi unavená? Nejsem, odpověděla Toni, ale vlastní hlas ji usvědčoval ze lži.

Michael se zasmál a Toni se na něho udiveně podívala. Jednou, řekl se smíchem, jsem se procházel s děvčaty. Zeptal jsem se jich, jste unavené? A Renata odpověděla, já unavená nejsem, jenom nožičky.

Zlatíčko, povzdechla si.

Hartmann zalitoval, že se o dcerách zmínil, a rozhlédl se kolem, zdali poblíž nezahledne drožku, kterou by se vrátili do města. Země mlčela. Nebylo slyšet kolo vozu ani hluk automobilu. Rozhlížel se na všechny strany, zda neuvidí

telefonní budku. Naplnil ho soucit s tou malou ženou, jež tu skllesle kráčí po jeho boku. Jednou či dvakrát ji podepřel. Šaty jí zvlhly vlažným vzduchem a ona sama se lehce chvěla. Když ji nenajde přístřeší, ještě se nachladí.

Město bylo daleko a vzduch vlhký. Michael si chtěl svleci plášť a Toni do něj zabalit, ale bál se, že odmítne, a nechtěl udělat nic, co by musela odmítnout.

Mohl bych ji uložít v tom hostinci, kde jsme jedli, napadlo ho. Vzal ji za ruku a řekl, vrátíme se do hostince. Toni se za ním máltně vláčela.

4

Vraceli se cestou, po níž přišli, až dospěli k zahradě. Hartmann se opět do vrat a otevřel je. Vešli a vystoupili po kamenných schodech. Dům byl tichý. Čišník ani děveče se neukázali. Bylo zřejmé, že všichni spí a hosty nečekají. Každý jejich krok hlasitou ozvěnou prozrazoval, že nejsou vřítáni.

Hartmann otevřel domovní dveře a vstoupil do výčepu. Pozdravil, ale nedostalo se mu odpovědi. Zastihl tam jakéhosi starce, jenž se skláněl nad stolem, v ústech dýmku, obličej zakaboněný.

Hartmann se ho zeptal, dá se tu někde přespát? Starce se podíval na něho a na ženu, jež přišla s ním. Na očích mu bylo znát, že z dvojice, která se sem zatoulala po půlnoci, aby si našla milostné hnízdečko, nemá radost. Vyhnal dýmku z úst, položil ji na stůl a mrzutě, nepřijemným tónem odpověděl, jeden pokoj je volný. Toni zrudla. Michael mačkal v ruce klobouk a mlčel. Pán domu vzal dýmku, obrátil ji dnem vzhůru, uhodil jí o stůl a vysypal z ní popel. Ten smetl na hromádku, vybral zbytky tabáku a ty nappal zpátky do dýmky. Pak do ní vložil palec a řekl, ten pokoj přenecháme dámě. Potom vzhlédl a dodal, a pro pána také něco najdeme. Když je třeba, usreleme hostům i na kulečníkovém stole.

Toni před pánem domu sklopila hlavu a řekla, tisícery dík. A Hartmann navrhl, ukážete nám prosím ten pokoj?

Pán domu vstal, zapálil svíci, otevřel jim dveře a vstoupil s nimi do prostorné světnice, kde stály tři postele, z nichž jedna byla povlečena, a stolec a na něm dvě mísy, dva džbány s vodou a velká, jen z polá plná láhev, přikrytá sklenicí obrácenou dnem vzhůru; nad povlečenou postelí visel zlomený roh a na něm věneček pro nevěstu a opodal na stěnách hlavy jelena a divočáka s očima z červeného skla. Hostinský vzal sklenici, bedlivě ji prohlédl, postavil ji dnem dolů a čekal, až Hartmann odejde.

Hartmann natáhl ruku, aby vyzkoušel žíněnku. Hostinský to uviděl a utrousil, jaktěživ mi nikdo netekl, v tomhle domě jsem nemohl spát. Hartmann zbledl a ruka mu bezmocně strnula. Hostinský postavil svíci k lůžku a povídal, teď se mnou pojďte a já vám ustelů. Počkal, až ho host bude následovat.

Hartmann viděl hostinskému až do hloubi duše. Vzal Toni za ruku a popřál jí dobrou noc. Její ruka sevřela jeho a její pohled ho hluboce dojal.

Krátce nato ustlal hostinský Hartmannovi na kulečnickém stole a přitom s ním rozmlouval. Jeho nevlídnost byla ta tam, tvářil se přívětivě. Když teď host zůstal sám, viděl v něm řádného člověka. Vypřítával se ho, kolik polštářů si dává pod hlavu a jakou přikrývku obvykle používá, zdali tenkou či tlustou, a jestli si přeje něčeho se před spaním napít. Nakonec mu dal zažehnutou svíci a zápalky a odešel.

Po chvíli vyšel Hartmann do zahrady. Svítlny už byly zhasnuty, ale světlo shůry pronikalo tmou. Tráva a mandragory vydávaly vlhkou, osvěžující vůni. Ze stromu spadl kaštan a rozbil se. Pak spadl další, uderil o zem a také pukl.

Hartmann začal přemýšlet o událostech té noci. Po chvíli došel ke stolu, u něhož s Toni večereli. Byly o něj opřeny židle

a na obnažené desce se leskla rosa. Na zemi ležel pohozen tlustý doutník. Byl to ten, který Hartmann položil na stůl, když začal Toni vyprávět svůj sen.

Teď si zakouříme, řekl Hartmann. Ale nežli si doutník vzal, na své přání zapomněl.

Zeptal se sám sebe, co jsem chtěl vlastně udělat? Vystoupit na tu vyvýšeninu tamhle naproti? Ve skutečnosti to neměl v úmyslu, ale když už to řekl, učinil tak.

Vyvýšenina připomínala kupoli – dole byla široká, nahore úzká, nebyla příliš rozměrná a obrůstalo ji houští a opuncie. Zhluboka se nadechl a pomyslel si, každý z těchto keřů má jistě nějaké jméno. A kolik takových jmen znám! Víc, než bych řekl. Rád bych věděl, jestli si zahradník nedává víc práce s tím bodlácím nežli s květinami. Tihle zahradníci ničí bodláčí, kde vyrostlo, a sázejí je jinde. Možná, že jména, která znám, patří právě tomu trní, co roste tady. Najednou se pousmál a řekl si, ten hostinský nemá tušení, čím si Toni a já jsme. Jak se rozčiloval, když jsme tu chtěli někde přespat! Teď se ale podívám, co to tu máme.

Zahleděl se na vyvýšeninu a na něco si vzpomněl. Jednou, když byl malý, se procházel s přáteli, uviděl takový kopeček, vstoupil na něj, ztratil rovnováhu a spadl. V duchu si ty dvě příhody srovnal a začal se bát, že spadne, zcela jistě spadne – vlastně to byl zážrak, že ještě neztratil rovnováhu a nespádl. A i když se to ještě nestalo, nakonec k tomu dojde, a třebaže tu není proč se pádu obávat, vlastní strach ho srazí a on spadne; ještě se drží na nohou, ale ty se třesou a kloužou a on se skrutálí a roztrhne se na kousky.

Vzmužil se a z vyvýšeniny sestoupil. Když se ocitl dole, užasl. Jak může být ten kopeček vysoký, snad stopu či půldruhé, a kolik strachu mi nahnal! Zavřel oči a pomyslel si, jsem unaven. Vrátil se do hospince.

V domě vládl naprostý klid. Hostinský seděl sám ve své ložnici, masíroval si koutky a přitom popíjel cosi, co na pomáhalo spánku. Hartmann nepozorovaně vstoupil, svlékl

se, vylezl na kulečnickový stůl, naráhl se tam, přikryl se a upřel pohled do zdi.

Podivné, pomyslně si, po celou tu dobu, co jsem stál na tom kopečku, jsem myslel jen na sebe, jako kdybych byl na světě sám, jako kdybych neměl dvě dcery. Jako kdybych neměl – ženu.

Hartmann své dcery miloval upřímnou otcovskou láskou, stejně jako ostratní otcové však nehodlal kvůli dětem zapřít sám sebe. Příhoda s vyvýšeninou mu otevřela oči. Pociťoval stud, ale také úžas. Znovu se začal v myšlenkách zabírat sám sebou.

Co se mu na tom kopečku přihodilo? Vlastně nic. Vystoupil na něj a připadlo mu, že uklouzne a spadne. Ale i kdyby byl spadol, co by se stalo? Prostě by se byl natáhl a zase vstal. Protáhl se na svém loži a s úsměvem si pomyslel, Tanzer byl smšný, když jsem vzal Toni z rukou tomu albínovi. Ještě je na světě zábaval! Teď se však vrátíme k té první záležitosti. Co znamená ta příhoda s kopečkem? Ne s tím, na který jsem teď vystoupil, ale s tím, ze kterého jsem spadol. To jsem si tenkrát s kamarády vyšel na procházku. Vylezl jsem na ten kopeček, a najednou jsem ležel v jámě. Na pád sám si nevzpomínal. Zato si pamatoval, jak viděl sám sebe ležet v té jámě; cosi sladkého mu tehdy proniklo do úst, rty měl poraněné, jazyk oteklý a celé tělo rozbité. Jeho údy se však uvolnily, jako když ze sebe člověk shodí břemeno a útlům se uleví. Potom se mu ještě mnohokrát stalo, že upadl, nikdy však už při tom nepocítil podobný klid. Něco takového zřejmě člověk zakusí jen jednou v životě.

Zhasil svíci, zavřel oči a snažil se vybavit si onu příhodu. Jednotlivé podrobnosti se mu splétaly jako ve snu. Ze stěn domu zazníval hlas cvrčka, když zmlkl, ticho se o poznání prohloubilo. Hartmann ležel nehybně a v duši se mu rozhostil klid. Znovu se ozval cvrček. To bych rád věděl, pomyslně si Hartmann, jak dlouho se ještě bude ozývat. A jak si kladl tu otázku, začal myslet na Toni. Vybavila se mu její podoba,

její pohyby i ony dva otvory v šatech, jimiž prosvírala kůže. Nedalo se popřít, že už není mladá, a třebaže jí vlasy nešedivěly, přibývalo jí vrásek. Nejvýraznější byla ta na horním rtu. Nechyběl jí snad zub?

Kritické úvahy o Toni, jimiž se neustále zabíral, mu nedávaly pokoj ani teď, ale uvědomoval si, že všechny ty nedostatký jí nijak nesnižují. A jako by k ní šťastně přilnul, vybavil si její podobu, onu čarovnou podobu, která mu nikoliv z jeho vůle začala unikat. Jak útlá má ramena, a postavu má jako půvabná dívka! Hartmann opsal rukou do prázdna okrouhlu křivku a vzápětí pocítil, že zrudl. Uprostřed samomluvy zaslechl jakýsi hluk. Protože myslil na svou ženu, připadlo mu, že přichází z její světnice. Otevřel oči, pozvedl hlavu a pozorně naslouchal. Pomoz mi, Bože, pomoz, co když se jí něco stalo! Ve skutečnosti nemohl nic slyšet, protože je dělila tlustá zeď. Ani ten zvuk nebyl úzkostným zasténáním, Hartmann však přesto seděl vzpřímen na svém loži a vyčkával, zda něco nezaslechne, zdali k jeho sluchu nedolehne něco z její byrosmé podstaty. Snad ji může zachránit. Znovu jí před sebou uviděl takovou, jaká byla ve dne, když si vyhrnula závoj na čelo, pozvedla astry k obličejí, zabodla hrot slunečníku do země a prsty odháněla kouř cigarety. Poté slunečník zmizel, stejně tak i kouř, a aster bylo najednou tolik, že pokryly celý ten kopeček. Všecek užaslý hleděl před sebe. A v tu chvíli se mu zavřely oči a hlava klesla na polštář; usnul a jeho duch se začal vznášet ve světě snů, kde je dva nic nedělilo.